

הגשם, ופותרות בפני אלפי נערים ונערות נוספים את האפשרות לחוות את החוויה המעצימה והמעצבת שעברתי בעצמי לפני אי אילו שנים. ובכל זאת, שמחה רבה מזו תהיה לי כאשר לא יהיה עוד מקום למכינות בצורתן הנוכחית כיוון שמערכת החינוך תמלא את תפקידה. המכינות יוכלו למצוא

יאיר רוטשילד הוא מנהל אתר האינטרנט של 'השילוח' ומחנך בתיכון הימלפרב.

נטע ברק-קורן

בואו נדבר גם על עובדות

בג"ץ ההפרדה המגדרית באקדמיה מדגים כיצד מחקר עובדתי יכול לסייע בהכרעות חוקתיות ובכך למתן את המתחים הערכיים הנוטים להקצין בהגיעם לבית המשפט העליון. לקראת משפט חוקתי אמפירי

השופטים היושבים בדין.

במאמר קצר זה אבקש להדגים – באמצעות סקירת בג"ץ ההפרדה המגדרית באקדמיה – כיצד מחקר חוקתי אמפירי יכול לסייע בתיחומו של שדה ההכרעה החוקתי. המחקר החוקתי האמפירי הוא גישה חדשה לחקר המשפט הבוחנת סוגיות חוקתיות שהכרעתן תלויה במידה רבה בתוקפם של טיעונים שונים ביחס למציאות – למשל כאשר הצדקתה של מדיניות מסוימת נשענת על טענות בדבר העדפות האוכלוסייה, בדבר התוצאות הצפויות של המדיניות או בדבר בעיות עובדתיות אשר המדיניות באה לפתור. כיום, טענות אמפיריות ממין זה מוצגות על פי רוב בצורה כוללנית ואינן זוכות לבירור מחקרי הולם, שיטתי ושקוף. כפועל יוצא, הדיון החוקתי עלול להתבסס

האם יש לאפשר הפרדה מגדרית בתוכניות אקדמיות לחרדים ולחרדיות או שמא "אין הפרדה ללא הדרה"? בתחרות בין זכויות – חופש דת ותרבות מול שוויון מגדרי – איזו זכות צריכה לגבור? זו לכאורה הייתה השאלה שנידונה בבג"ץ ההפרדה המגדרית באקדמיה שבו פסק בית המשפט העליון ביולי האחרון.

בכל מדינה שמשטרה דמוקרטית ויש בה זכויות אזרח מפגיש המשפט החוקתי בין תפיסות עולם שונות, זכויות מתנגשות וערכים מנוגדים. הדרך המקובלת להגיע להכרעה במצבים אלה היא איזון הערכים והזכויות המתנגשים. זוהי מלאכה חשובה וסבוכה, אולם לא-אחת עולה החשש כי היא אינה מובנית ועקבית דיה וכי האיזון הסופי מושפע מתפיסת העולם והרקע של

אקדמיים בהפרדה מגדרית. כחוקרת שהתמחותה במחקר אמפירי של המשפט החוקתי, וכמי שחקרה לא מעט את החברה החרדית בשנים שקדמו לכך, שמחתי לגלות כי המל"ג ביצעה מחקר אמפירי בסוגיה מרכזית כגון זו. אולם ככל שהעמקתי בקריאת המחקר, שמחתי התחלפה בחשש כבד כי מסקנות הסקר אינן מהימנות. מפגש ראשוני זה הוליד מחקר עצמאי שערכתי בנושא, ובעקבותיו מאמר שבו ביקרתי את התשתית העובדתית של מתווה ההפרדה שיישמה המל"ג (להלן: מחקר ברק-קורן). לצד חשיפת הכשלים המתודולוגיים היסודיים בסקר המל"ג, החידוש המרכזי במחקרי היה התובנה כי "הפרדה מגדרית" היא מושג עמום ורב-משמעי אשר עשוי להתפרש בדרכים שונות בעיני אנשים שונים – וכי לפיכך נדרש לבחון את עמדות החרדים המתעניינים בלימודים אקדמיים כלפי שלושה מישורים שונים של הפרדה מגדרית (לכל הפחות): כיתות הלימוד, מרחב הקמפוס, ומגדר המרצים/ות.

ממצאי המחקר הראו כי מישורים אלה מובחנים זה מזה בעיניים חרדיות: חרדים המעוניינים בלימודים אקדמיים (וגם אלה שלא) אינם רואים את כלל ההפרדות כנחוצות באותה מידה. מבין השלוש, הפרדה בכיתות הלימוד נתפסה כנחוצה במידה הרבה ביותר (44% מהמשיבים ראו אותה כהכרחית, לעומת 80% בסקר המל"ג), בעוד הפרדה מחוץ לכיתות, בשטח הקמפוס, נתפסה כנחוצה הרבה פחות (23.4% מהמשיבים) והדרת מרצים מהמין השני מכיתות הלימוד נתפסה כנחוצה על ידי מיעוט קטן מקרב המשיבים (16%). במאמר הדגשתי כי "מטרתו של המחקר הנוכחי אינה

על יסודות רעועים ולהוביל להכרעות בעייתיות.

בירור השאלות האמפיריות הניצבות ביסוד טיעונים חוקתיים – אם הוא נעשה באופן זהיר ויסודי, מחויב לאמת ומכיר במגבלותיו – הוא האפשרות הקרובה ביותר שיש בידינו לקבלת החלטות מאחורי מסך של בערות, מסך המתבטא בהעמדת טיעונים אמפיריים לבחינה שיטתית ויסודית שתוצאותיה אינן ידועות מראש. זהו תהליך שבו יש להמיר טיעונים נחרצים על אודות המציאות בסימני שאלה, לאפיין את המתודולוגיה הנדרשת לבירור השאלות הללו, ליישם מתודולוגיה זו בצורה נטולת פניות – וכשיתבררו התוצאות, לבסס את חלק ההכרעה הרלבנטי עליהן. במובן זה, התעמקות בשאלות האמפיריות של המשפט החוקתי והעמדתן למבחן מחקרי היא דרך לריסון שיקול הדעת הסובייקטיבי של מקבלי ההחלטה. מובן כי בירור עובדתי זה לא יפתור את כל אתגרי המשפט החוקתי. לא כל שאלה חוקתית מעוררת סוגיות אמפיריות, לא כל סוגיה אמפירית ניתנת לבחינה, ולכל מחקר אמפירי יש מגבלות העשויות לעיתים להקשות על היסק נורמטיבי מהמצאים. לצד זאת, ברי כי אנו רחוקים מאוד כיום ממיצוי הפוטנציאל של הכלי האמפירי במשפט החוקתי.² ניגש אפוא להדגמת הסוגיה באמצעות פרשת ההפרדה המגדרית באקדמיה.

גלגולו של המחקר האמפירי בתחילת שנת 2018 נתקלתי במקרה בסקר שביצעה המועצה להשכלה גבוהה (להלן: המל"ג) על מנת להעריך את עמדות האוכלוסייה החרדית ביחס ללימודים

לספק תשובות פסקניות לקובעי המדיניות אלא לעורר שאלות חשובות שלא נדונו עד כה ביסודיות מספקת"³, והמלצתי למל"ג "לבחון סוגיה זו בחינה אמפירית מלאה וניטרלית"⁴.

המאמר על אודות הכשלים בעבודת המל"ג ועל הממצאים בדבר ההבחנה בין מישורי ההפרדה השונים פורסם בהמשך שנת 2018, ובאופן מיידי ומפתיע זכה לתהודה גדולה. כתבה שפורסמה על המאמר ב"הארץ" גררה תגובות וחילופי דברים בפורומים אקדמיים וחוף-אקדמיים, ומשרדי ממשלה וחברי כנסת משני צידי המפה הפוליטית גילו עניין רב במחקר ובממצאיו.⁵ באותה תקופה, היו מונחות על שולחנו של בית המשפט העליון שתי עתירות עיקריות נגד מתווה המל"ג לחרדים באקדמיה: עתירה של חברי סגל אקדמי, ובראשם ד"ר יופי תירוש, שהתנגדה להפרדה המגדרית באקדמיה באופן גורף, ללא הבחנה בין כיתות הלימוד, המרצות/ים, ומרחב הקמפוס; ועתירה של פורום קהלת, שביקשה להתיר למוסדות האקדמיים לקיים הפרדה מגדרית באופן גורף, ללא כל סייג.

העותרים נגד ההפרדה ראו במחקר תמיכה משמעותית לעמדתם והגישו אותו בהודעה מעדכנת מטעמם לבג"ץ. הגם שמרבית טענותיהם לא נגעו לתשתית העובדתית שביסוד החלטת המל"ג, אלא להיבטים נורמטיביים ועקרוניים של ההפרדה המגדרית באקדמיה ובכלל, המחקר עיבה את גוף טענותיהם בדבר פגמים בהליך קבלת ההחלטה המנהלית והעלה ספקות של ממש בדבר נחיצות ההפרדה המגדרית בהיקף ובמתכונת שבהם יושמה בשטח.

גם פורום קהלת גילה עניין רב במחקר. עורך הדין שייצג את הפורום בעתירה ביקש

לשוחח עימי על המחקר ולהתייעץ בדבר ביצוע מחקר נוסף. פורום קהלת אימץ את ההבחנה שביצעתי בין שלושת מישורי ההפרדה והסכים כי יש לבחון את עמדות הציבור החרדי ביחס לכל מישור בנפרד אולם סבר שייטכן שדרך ניסוח שונה של השאלות תחשוף שלמעשה ההפרדה נחוצה יותר מכפי שנמצא. כתבתי בהרחבה בעבר על ההשוואה בין הסקרים הללו ועל סוגיות שעלו בהבאתם בפני בג"ץ.⁶ לענייננו, הנקודה החשובה היא כי המחקר החדש שערך הפורום (להלן: סקר קהלת) אכן נוסח באופן שונה אך התשובות שהתקבלו היו קרובות עד כדי זהות. סקר קהלת מצא כי 86% מהמשיבים החרדים מחזיקים בעמדות חיוביות ביחס ללמידה עם מרצה מהמגדר השני ו/או אינם שוללים זאת (המקבילה של 84% במחקר ברק-קורן, כלומר נתון כמעט זהה) וכי 63% מהמשיבים החרדים מחזיקים בעמדות חיוביות ו/או אינם שוללים למידה בקמפוסים שבהם רק הכיתות מופרדות והמרחב הציבורי אינו מופרד. מאחר שסקר קהלת מיזג בין שאלת הכיתות לשאלת המרחב הציבורי בקמפוס, לא ניתן להשוות את נתוני הסקרים בצורה מלאה (במחקר ברק-קורן 66% מהמשיבים לא ראו בהפרדה בכיתות גורם מכריע ו-76% לא ראו בהפרדה בקמפוס גורם מכריע).⁷

בעקבות המחקר גם התאחדות הסטודנטים ביצעה לראשונה מחקר משלה בסוגיה, וגם משרד העבודה, הרווחה והשירותים החברתיים החליט לבצע מחקר משלו, מתוך הנחה שממצאי המחקר עשויים להיות רלבנטיים לא רק לאקדמיה אלא גם לעיצוב ההכשרות תעסוקתיות שמציע המשרד.⁸ הגם שכל אחד מהמחקרים ניחן בדגשים

כך או כך, נראה כי המחקר היה המכונן המרכזי של מהלך זה, שכן הבחנה משולשת זו לא הייתה נוכחת בחומר המשפטי קודם בואו של המחקר לעולם. ביחס לעתירות, הרי שהבחנה הנורמטיבית בין כיתות, קמפוס ומרצים נעדרה הן מטיעוני תירוש, הן מטיעוני פורום קהלת, שכן שני הצדדים הציגו עמדות גורפות ביחס לאיסור ההפרדה או התרתה. באשר למל"ג, הרי ש"על הנייר" החלטת המל"ג המקורית תיחמה את ההפרדה לכיתות בלבד אולם העמדה שהוצגה על ידי המל"ג בתשובותיה ובדיונים בתיק הייתה מרחיבה בהרבה והסכינה במפורש הן עם הפרדה בשטח הקמפוס, הן עם האיסור על הוראת מרצות, תוך הבהרה כי שני סוגי ההפרדה מותרים מבחינתה.⁹ בהמשך, בעקבות ביקורת בג"ץ, ניאותר המל"ג לאכוף במידת-מה את האיסור על הפרדה בשטח הקמפוס, אולם לא נסוגה מההיתר להדיר מרצות והציגה עמדה המאפשרת למסד הפרדה בשטח הקמפוס בדרכים רכות.¹⁰

זאת ועוד, קודם למחקר אף לא היה כל ביסוס אמפירי לרלבנטיות של ההבחנה בין מישורי ההפרדה השונים בשטח. המל"ג כאמור כלל לא אספה נתונים שיאפשרו הבחנה בין מישורי ההפרדה השונים, בעוד הקמפוסים החרדיים נקטו מדיניות הפרדה גורפת אשר שללה הוראת מרצות לכיתות גברים ויישמה הפרדה במרחב הקמפוס כולו – לרוב באמצעות חלוקה לימי לימוד נפרדים שבהם אסורה כניסת בני המין השני. בדיון בעל-פה בבית המשפט, תיאר ד"ר חיים זיכרמן מהקריה האקדמית אונו כיצד התקיימה במכללה הפרדה במרחב הציבורי במשך שנים רבות באין מפריע; זיכרמן עמד

שונים, בוצע באוכלוסיות שונות, שאל שאלות שונות, והתאפיין במגבלות שונות – הרי שכלל המחקרים איששו את הטענה המרכזית שלפיה הציבור החרדי מבחין בין מישורים שונים של הפרדה מגדרית, ובאופן ספציפי רואה את ההגבלות על מין המרצה כנחוצות במידה הפחותה ביותר.

בינתיים, בעתירה בבג"ץ הורחב ההרכב והוגשו הודעות מעדכנות, אולם המל"ג נמנעה מאיסוף תשתית עובדתית חדשה ומהימנה המתקנת את ליקויי קודמתה. כעולה מפסק הדין, המל"ג ביקשה להיאחו בסקר המדובר של משרד העבודה והרווחה, אף שבוצע בהקשר לא אקדמי (הכשרות תעסוקתיות בסיסיות) ובקרוב אוכלוסייה שונה (נטולת שאיפות אקדמיות), ואף שממצאיו אינם תומכים בנחיצות מדיניות ההפרדה הגורפת הנהוגה בקמפוסים החרדיים, ומבחינים אף הם בין מישורים שונים של הפרדה מגדרית.

חשיבות המחקר להכרעת פסק הדין המחקר החוקתי האמפירי שינה אפוא את טיעוני הצדדים והשפיע על גורמים שאינם צד להליך, ובכלל זאת משרדי ממשלה, עוד קודם שניתן פסק הדין. יתר על כן, דעת הרוב בפסק הדין עצמו אימצה את ההבחנה המושגית והאמפירית בין שלושה מישורים שונים של הפרדה מגדרית והפכה אותה להכרעה נורמטיבית, אשר מתירה הפרדה בכיתות הלימוד ושוללת אותה במרחבי הקמפוס וביחס למין המרצה – ובפרט שוללת את האיסור על הוראת מרצות בפני כיתות גברים. חלק מהקוראים עשויים לסבור כי הכרעה זו משקפת את כשל ה-*is-ought* המפורסם – היסק מהמצוי לרצוי – וחלק אחר יראה בכך סימן לפרגמטיות רצויה.

על נחיצותה של ההפרדה לשיטתו ומחה נגד הדרישה לאפשר את גישת שני המגדרים לקמפוס בעת ובעונה אחת.

נתונים על אודות הרלבנטיות של ההבחנה בין מישורי ההפרדה החלו לצוץ רק בעקבות המחקר, כאשר גופים שונים ניסו לצעוד בעקבותיו ולבדוק את רלבנטיות ההבחנה במחקרים נוספים, ואיששו אותה בזה אחר זה. לביסוס האמפירי של ההבחנה שנוצר במהלך זה הייתה השפעה ישירה ומכרעת על הפסיקה פה-אחד שאסרה את הפליית המרצות במסלולים החרדיים. ההתבררות הכפולה כי המל"ג לא אספה תשתית עובדתית בסוגיה זו, וכי ההפרדה ברמת המרצה אינה נחוצה לחלק הארי של הסטודנטים החרדים, הביאה את השופטים לפסוק כי ההחלטה בסוגיה זו לא התקבלה בצורה מושכלת ואינה יכולה לעמוד.

כמובן, כל השופטים מנו גם שיקולים עקרוניים ונורמטיביים המבססים מסקנה זו; אולם נראה כי אילו הנתון היחיד שהיה עומד בפני בית המשפט הוא הממצא מסקר מל"ג שלפיו 80% מהחרדים לא יאותו ללמוד ללא הפרדה מגדרית, הרי שהשופטים לא היו באים לכלל התובנה שניתן לפרק את מושג ההפרדה הכוללני לחלקיו ולבחון כל אחד מהם בנפרד – וממילא לא היו מגיעים למסקנה כי התשתית העובדתית חסרה בסוגיה זו. כפועל יוצא, לא ברור שדרכם של השופטים להכרעה שאליה הגיעו הייתה כה חד-משמעית וברורה אילו המחקר האמפירי לא היה בא לעולם. סוגיית היעדר התשתית העובדתית זכתה להתייחסות מקיפה גם בדעת המיעוט של השופט פוגלמן אשר לאורך עמודים רבים דן בממצאי המחקר וגזר מהם את המסקנה כי התשתית

העובדתית המבססת את התוכנית רעועה כולה – ולא רק בעניין המרצות.

פסק הדין בפרשת ההפרדה המגדרית באקדמיה מעיד אפוא על התפקיד החשוב שנודע למחקר אמפירי של המשפט החוקתי. בעשורים האחרונים, ענפים רבים בחקר המשפט פונים למחקר האמפירי לשם בירור שאלות משפטיות חשובות. תרומה פוטנציאלית זו פסחה עד היום, כמעט לחלוטין, על המשפט החוקתי. הסיבות לכך אינן ברורות; נראה כי רבים סבורים שדין של שאלות חוקתיות להיחקר מנקודות מבט עקרוניות וערכיות בלבד. אולם זוהי טעות ופסק הדין בסוגיית ההפרדה ממחיש אותה היטב. לא-אחת, השאלות העקרוניות מחביאות שאלות אמפיריות אשר הצדדים לויכוח מניחים בהן את המבוקש ולפיכך הן אינן מתבררות באופן יסודי בבית המשפט – בין היתר מאחר שמעולם לא הותקנו כללים לשמיעת ראיות או עדויות מומחים בבג"ץ.¹¹

במובן זה, פרשת ההפרדה באקדמיה היא חלק משרשרת פרשיות טעונית שהעלו שאלות אמפיריות, שרובן לא זכו לבירור ראוי. ביניהן ניתן למנות את צמד הפרשיות שדנו בחוקתיות האיסור על התאזרחותם של בני זוג פלסטינים בישראל, וגררו מחלוקת בין השופטים – שלא הוכרעה – לגבי מידת המעורבות בטרור של בני המשפחות והמשמעות האמפירית של הנתונים שהוצגו בידי המדינה והעותרים בבג"ץ; וכן את פסק הדין שפסל את החוק שהסדיר את הפטור לבני ישיבות שתורתם אומנותם וקבע מתווה להגדלה הדרגתית של שיעור המתגייסים החרדים. הכרעת בג"ץ בפרשה זו נשענה במידה רבה על נתוני הגיוס שהציג צה"ל, שפורשו על ידי מרבית

להתקבל כנטולת פניות בחברה מגוונת ורב-תרבותית. החלופה האמפירית היא בירור מציאותי, קרוב לשטח, של נקודות המבט הפנימיות בחברה (למשל, של החרדים והחרדיות המעוניינים בלימודים אקדמיים) ושל העובדות והתוצאות הרלבנטיות באופן ישיר לבירור הסוגיה. כאמור, לבירור זה ישנן מגבלות. הוא איננו תרופת-על שבכוחה לפתור את כל בעיות המשפט החוקתי. אולם, במקרים לא מעטים בכוחו של הבירור האמפירי לצמצם את יריעת המחלוקת, לפתוח אפשרויות הסדרה והכרעה חדשות (למשל, הבחנה בין מישורים וסוגים שונים של הפרדה מגדרית) ולהקל את המפגש הטעון בין תפיסות עולם שונות בחברה מגוונת כחברה הישראלית.

השופטים כעדות לכישלון המתווה; אולם ייתכן שהתוצאה הייתה שונה – או אף כי מתווה אחר היה מגובש מראש בידי המדינה – לו המוטיבציות, ההעדפות ודרכי קבלת ההחלטות של צעירים חרדים לגבי הגיוס היו נחקרות בצורה רחבה ומעמיקה קודם לפסיקה.

לא זאת בלבד שהמחקר האמפירי יכול להועיל לבירור שאלות חוקתיות אלא שהוא חשוב למשפט החוקתי במיוחד, דווקא בשל המחלוקות הערכיות המתעוררות במשפט החוקתי. אל מול המפגש הטעון של ערכים מנוגדים, המחקר האמפירי מספק למקבלי ההחלטות אפשרות להיחלץ מנקודת המבט החיצונית, האובייקטיבית-רק-לכאורה, שלעולם תעוצב בידי נסיבות החיים של מקבלת/ה החלטה ולפיכך לעולם לא תוכל

ד"ר נטע ברק-קורן היא מרצה בכירה למשפטים, חברה במרכז פדרמן לחקר הרציונליות באוניברסיטה העברית, ומנהלת אקדמית של המרכז לחקר הרב-תרבותיות והמגוון באוניברסיטה.

הוא מערב שני גורמים נפרדים: הפרדה בין גברים ונשים; והתאמה לציבור החרדי, הכוללת מגוון רחב של היבטים, כולל תוכני הלימוד, תנאי הסף לקבלה, נגישות לשירותים דתיים, כשרות מהדרין, וכיוצא בזה. כריכת הדברים יחדיו אינה מאפשרת כלל לחלץ מידע על נכונות המשתתפים החרדים ללמוד במסגרות משותפות לשני המינים – במנותק מהרושם המאיים שנוצר מהסיפא, של אי-התאמה לציבור החרדי. אולם גם בהיעדר בעיה זו, בהחלט ייתכן שכוללניות השאלה – המנוגדת לבחינת המישורים השונים של הפרדה מגדרית בסך ברק-קורן – הביאה ל"ניפוח" מידת הצורך בהפרדה מגדרית. וראו בהרחבה במאמרי הנ"ל.

אור קשתי, "המדינה נשענה על מחקר מוטש כדי להצדיק את הלימודים האקדמיים הנפרדים לחרדים", הארץ, 16.11.2018. לפירוט על אודות התגובות וחילופי הדברים למאמר ראו טור ההפרדה המגדרית.

נטע ברק-קורן, "הפרדה מגדרית באקדמיה אינה משחק סכום-אפס", *IL Blog-S-ICON*, לצעירי, פורום קהלת בחר לנסות ולמסגר את נתוני הסקר כשהגישם לבג"ץ כשונים

1. מאמר זה מבוסס על טור שפורסם בבלוג של האגודה הבינלאומית למשפט ציבורי (*Blog-IL-S-ICON*), תחת הכותרת "פסק הדין אודות ההפרדה המגדרית באקדמיה: לקראת משפט חוקתי אמפירי" (להלן: טור ההפרדה המגדרית). המאמר זמין במרשתת.

2. קוראים המעוניינים בהרחבת הידיעה מוזמנים לשמוע את פרק ההסכת "השימוע" של הפורום הישראלי למשפט וחירות שבו התארחתי לאחרונה, בקישור: <https://thehearing.buzzsprout.com/977317/8796600>.

3. נטע ברק-קורן, "החברה החרדית והאקדמיה הישראלית: בחינה מחודשת של עמדות הציבור החרדי כלפי לימודים אקדמיים", משפטים, מט' (2019), עמ' 709.

4. שם, עמ' 705. הפערים הגדולים בין סקר המל"ג לבין סקר ברק-קורן נובעים כנראה מהעובדה שסקר המל"ג שאל את המשיבים החרדים את השאלה הבאה: "במידה ושקלת לפנות למסלול אקדמי, באיזו מידה היית מוכנה/ללמוד במוסד אקדמי כללי-מעורב ללא הפרדה בין גברים ונשים שאינו מותאם לציבור החרדי?". הבעיות בניסוח זה ברורות.

עם המחקר החוקתי האמפירי ועל האתגרים שהלה מציב להתפתחות המשפט החוקתי האמפירי ראו בטור ההפרדה המגדירית. עיקר המחקר על השימוש של בתי משפט בנתונים אמפיריים בוצע בארה"ב. להרחבה ראו Rosemary J. Erickson and Rita J. Simon, *The Use of Social Science Data in Supreme Court Decisions*, University of Illinois Press, 1998. על התפתחויות ומגמות עדכניות בנושא זה ראו Michele Bisaccia Meitl, Nicole Leeper Piquero and Alex Piquero, "The Gradual Warm-Up: The United States Supreme Court's Reliance on Social Science Research in Constitutional Criminal Law and Procedure Opinions, 2001-2015", *Deviant Behavior*, 41 (2019), pp. 1575-1584.

במידה מהותית מהנתונים שאספת. ראו טור ההפרדה המגדירית.

7. בבג"ץ כונה הסקר "סקר דיסקין" על שם פרופ' אבי דיסקין שחתם על התצהיר מטעם פורום קהלת לבית המשפט.
8. גילוי נאות: ייעצתי ללא תשלום הן לפורום קהלת, הן למשרד העבודה והרווחה בגיבוש מחקריהם.
9. ראו פסקה 15 לדברי השופט פוגלמן המתארת את השינויים בעמדתה של המל"ג בפני בית המשפט, בג"ץ 8010/16 ברזון נ' מדינת ישראל (אר"ש 12.7.2021).
10. שם.
11. להרחבה על אודות קשיי ההתמודדות של בית המשפט

משה שפורר

מי-טו כמאבק פשקווילי

מי שלוקחים את המאבק החשוב נגד הטרדות מיניות אל מחוזות משפטי-השדה נעדרים הפרופורציות, מייצרים כאן דור של גברים אשמים-מראש

של החינוך הטהור של ילדי מאה שערים. איננו צריכים להתאמץ כדי להבין את ההבדל בין גזרת שמד לשריפת התלמוד לבין גזרת שמד לסגירת המשחטה של יואליש קרויס שפעלה ללא רשיון. אנחנו לא קיצוניים. אבל אנחנו נבחנים על יכולתנו לשמור על פרופורציות דווקא כשעל הפרק עומדים ערכים חשובים לנו, שאנו נכונים להילחם עליהם. האם גם שם אנו יודעים לשמור על טוהר הנשק, על הוגנות ועל מידתיות?

דומה שאין עוררין על כך שאחד המאבקים החברתיים החשובים ביותר בימינו הוא המאבק למניעת מקרי הטרדה מינית ואונס, ובכלל זה קמפיין 'מי טו' שהחל לפני כשלוש שנים. במסגרתו, נשים שברו שתיקה של

אני יודע לזהות פחד מהשמצה. ילדוטי עברה עליי בצל קירותיה של מאה שערים. אני יודע בדיוק איך נראה זעזוע המתפשט "ת"ק על ת"ק פרסה". אני יודע מהו שיימינג עוד בטרם ידעתי מהי רשת ומהי עיתונות, ושמא עוד בטרם קראו לו שיימינג. את דרכנו לבית הכנסת בליל שבת ריפד תדיר שטיח-קיר עשוי פשקווילים נגד הפושע התורן שבא לפשוט פרסותיו על חומות היהדות. בדרך כלל הפשקוויל היה מגנה ברטט-זעם לא רק את הפושע אלא גם את כל אלה שלא לחמו בו די הצורך. הדיכטומיה חגגה: יש טוב ויש רע. אנחנו נלחמים ברע. אנחנו ננצח.

קל לגחך על קיצוניות כשמדובר בערכים שאינם חשובים לנו. לא מטריד אותנו מצבו